

Sławomir SOLECKI
Uniwersytet Rzeszowski
Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska w Przemyśle

REGION NA GRANICY UNII EUROPEJSKIEJ W STRATEGII LIZBOŃSKIEJ. PRZYPADEK PODKARPACIA

W artykule poruszono kwestie realizacji Strategii Lizbońskiej, zwrócono uwagę na jej mankamenty, które wykazał bilans osiągnięć Strategii. Podjęto próbę wykazania szans i możliwości rozwoju jednego z najbiedniejszych regionów, jakim jest Podkarpacie, w ramach realizacji polityki spójności Unii Europejskiej, zakładającej specjalne finansowanie polskiej „ściany wschodniej”.

1. AKCELERACJA ROZWOJU GOSPODARCZEGO JAKO MEGAPRIORYTET UNII EUROPEJSKIEJ NA POCZĄTKU XXI WIEKU

Pogłębiający się od drugiej połowy lat 70-tych XX w. dystans pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a państwami europejskimi stał się jednym z podstawowych bodźców przyjęcia przez Unię Europejską programu rozwoju społeczno-ekonomicznego (Lizbona 2000 r., Barcelona 2002 r.), którego głównym celem jest zbudowanie do 2010 roku konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki zdolnej do utrzymania zrównoważonego i długotrwałego wzrostu, tworzącej szybciej niż dotąd nowe miejsca pracy, a jednocześnie gwarantującej wysoką spójność społeczną¹.

Stopniowe zwiększanie się stopy zatrudnienia i powolny spadek bezrobocia w państwach UE obserwowane po przyjęciu Strategii Lizbońskiej są niewątpliwym przełomem wobec utrzymującego się przez ponad 20 lat bezzatrudnieniowego wzrostu gospodarczego na obszarze Unii. Jednak nierównomierna realizacja przyjętych reform lizbońskich nie tylko przyspiesza rozwój gospodarczy, ale również prowadzi do utrwalenia występujących już wcześniej znaczących różnic głównych wskaźników makroekonomicznych pomiędzy poszczególnymi państwami i regionami. W momencie akcesji nowych państw w maju 2004 r. najniższą stopą bezrobocia wśród krajów członkowskich unii charakteryzowały się Luksemburg – 2,6 % i Holandia – 2,8 %, najwyższą zaś występowała w Polsce – 19,9 %, Słowacji – 18,7 % i na Litwie – 13,3 %.

Na starcie wdrażania Strategii Lizbońskiej poziom wskaźnika PKB *per capita* w krajach UE sięgał tylko 70 % jego wartości w USA, a wyprodukowane w ciągu godziny w Europie dobra i usługi stanowiły niespełna 90 % wartości amerykańskich. Istniejące różnice pomiędzy wskaźnikami wydajności pracy a wskaźnikiem dochodu

¹ S.Borkowska S. Red. (2003), *Polski rynek pracy wobec integracji europejskiej*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa

narodowego pokazują, iż 3/4 luki rozwojowej pomiędzy Unią Europejską a Stanami Zjednoczonymi wynikało z niższego poziomu wykorzystania zasobów ludzkich w gospodarkach krajów unijnych.

Mniejszy w porównaniu ze Stanami Zjednoczonymi stopień wykorzystania zasobów ludzkich do tworzenia dochodu narodowego w gospodarkach państw Unii to skutek zarówno czynników związanych z niższym kapitałem ludzkim i gorszą strukturą demograficzną cechującą europejską siłę roboczą, a także z obowiązujących uwarunkowań instytucjonalnych, które skłaniały Europejczyków raczej do długotrwałego pozostawania bez zatrudnienia i zastępowania dochodów z pracy zasiłkami niż intensywnej aktywności zawodowej.

To właśnie uwarunkowania instytucjonalne w wielu krajach Unii stały się źródłem problemów objawiających się przeregulowaniem rynków produktów, jak również nadmiernym poziomem gospodarczego protekcjonizmu. Przyjęte w UE rozwiązania instytucjonalne nie są w stanie sprostać zasadom przyjmowanym w USA i Japonii. To one tworzą środowisko gospodarcze odpowiadające za niższe wskaźniki zatrudnienia, niższy przeciętny czas pracy i wyższe bezrobocie, niższy postęp technologiczny i organizacyjny, a także gorszą strukturę inwestycji w krajach członkowskich UE.

Występującym nadmiernym regulacjom oraz niskiej efektywności funkcjonowania rynków produktów oraz rynków pracy w Unii Europejskiej towarzyszy ponadto realizowanie przez wiele krajów członkowskich koncepcji państwa znacznie bardziej zaangażowanego w proces redystrybucji dochodu narodowego niż to ma miejsce w USA oraz wyraźnie wyższymi wydatkami publicznymi niż amerykańskie².

Tabela 1. Produkt Krajowy Brutto *per capita* i wydajność pracy w UE w relacji do USA (USA = 100%)

-	2000	2001	2002	2003	2004
PKB <i>per capita</i>					
UE-25	63,8%	65,3%	65,7%	65,3%	64,8%
UE-15	70,1%	71,6%	71,8%	71,2%	70,5%
Polska	29,2%	30,0%	29,9%	30,1%	30,4%
Wydajność pracy w przeliczeniu na zatrudnionego (PKB na zatrudnionego)					
UE-25	78,0%	78,1%	77,0%	76,6%	75,8%
UE-15	84,5%	84,4%	82,9%	82,2%	81,3%

Źródło: Eurostat (2004).

Utrzymujący się w ostatnich dekadach XX wieku wynikający z przyczyn strukturalnych niższy poziom wykorzystania zasobów ludzkich w gospodarkach państw unijnych, stał się głównym zagrożeniem wyeliminowania Unii Europejskiej ze światowego współzawodnictwa gospodarczego, ale jednocześnie jednym z kluczowych

² Radło M.J. (2003), Wyzwanie konkurencyjności. Strategia Lizbońska w poszerzonej Unii Europejskiej, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa

czynników zainicjowania reform w ramach Strategii, która stanowi obecnie jedyny ogólnoeuropejski wspierający na poziomie wspólnotowym reformę ekonomiczną Unii.

Wywodząca się z przyjętej i wdrażanej przez Unię Europejską polityki zatrudnienia Strategia Lizbońska stanowi podstawowe narzędzie implementacji programu zasadniczej przebudowy gospodarki UE. Dzięki uświadomieniu sobie dystansu dzielącego UE i USA zaplanowano w niej wiele reform, których zrealizowanie pozwoliłoby na akcelerację tempa rozwoju gospodarczego. Jednak ich osiągnięcie wydaje się zagrożone, ponieważ ze Strategii wyłączono wiele kluczowych dla rozwiązania problemów gospodarczych obszarów.

Rozwijanie konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki uznane za fundamentalny cel Strategii Lizbońskiej staje się możliwe dzięki działaniom w pięciu głównych obszarach:

1. Wzmocnienia spójności społecznej: polityka zatrudnienia, edukacja, zabezpieczenia społeczne, integracja społeczna,
2. Rozwijania gospodarki opartej na wiedzy poprzez budowę społeczeństwa informacyjnego, zwiększenie nakładów na badania i rozwój
3. Wzmocnienie inicjatyw skierowanych na liberalizację i integrację rynków: telekomunikacja, energetyka, transport, poczta, usługi finansowe
4. Wspierania przedsiębiorczości poprzez uproszczenie prowadzenia działalności gospodarczej, poprawę otoczenia regulacyjnego, politykę w zakresie udzielania pomocy publicznej, politykę konkurencji,
5. Zagwarantowania zrównoważonego rozwoju: polityka klimatyczna, ochrona zasobów naturalnych, zdrowie publiczne, promowanie transportu przyjaznego środowisku naturalnemu.

Najbardziej znaczącym strukturalnym ograniczeniem reformy gospodarczej Unii realizowanej w ramach Strategii, jest pominięcie ekonomicznych konsekwencji realizacji idei utrzymania tzw. Europejskiego Modelu Społecznego. W konsekwencji z śmiałego programu reform gospodarczych obejmujących deregulację rynków produktów, liberalizację gospodarki, przekierowanie wydatków publicznych na inwestycje w kapitał ludzki oraz badania i rozwój oraz integrację rynków finansowych w miarę zbliżania się do problematyki związanej z funkcjonowaniem rynków pracy i wpływającą nań nadmiernie rozbudowaną opieką społeczną pozostaje jedynie przepełniona sloganami deklaracją o przywiązaniu do idei państwa opiekuńczego³

2. KONIECZNOŚĆ REDEFINICJI CELÓW STRATEGII LIZBOŃSKIEJ NA PÓŁMETKU

Dokonany w 2005 r. bilans osiągnięć Strategii Lizbońskiej pokazał wszystkie jej mankamenty. Za największy uznaje się nie dostrzeganie konieczności kompleksowej reformy unijnej gospodarki oraz miękką metodę realizacji Strategii, której towarzyszy duża liczba często sprzecznych celów ekonomicznych, społecznych i ekologicznych, jakie przed nią postawiono. Merytoryczna zawartość Strategii, obejmująca zestaw proponowanych działań obciążona jest ponadto „polityczną poprawnością” wobec problemów stwarzanych przez z góry założoną i nie kwestionowaną koncepcję „Socjalnej Europy”. Następstwem takiego podejścia jest słabe zaplanowanie, a w efekcie niekonsekwentna realizacja reform rynków pracy, wycinkowe przygotowanie i nie

³ Tamże

realizowanie reform opieki społecznej oraz odkładanie w czasie reform wydatków publicznych.

Zważywszy na fakt, że kluczowymi czynnikami odpowiedzialnymi za pogarszającą się sytuację gospodarczą UE wobec USA są uwarunkowania strukturalne i niewystarczające wykorzystanie zasobów ludzkich na unijnych rynkach pracy, wydaje się, że nawet pełna realizacja Strategii Lizbońskiej nie zniweluje w pełni głównych problemów rozwoju gospodarczego, a tym samym nie doprowadzi do likwidacji luki rozwojowej pomiędzy Unią i Stanami Zjednoczonymi⁴.

Rozszerzenie Unii Europejskiej w 2004 r. spowodowało konieczność zmiany „filozofii” wdrażania Strategii Lizbońskiej. Znacznie większą rolę w osiągnięciu przyjętych celów zyskały państwa członkowskie i poszczególne regiony. Zejście do poziomu „mezo” ma optymalizować działania podwyższające konkurencyjność i innowacyjność gospodarczą stanowiące istotę Strategii Lizbońskiej. Za wiodące cele i zarazem kierunkowe działania prowadzące do budowy unijnej gospodarki opartej na wiedzy uznać należy:

1. Uelastycznienie rynków pracy i oparcie koncepcji bezpieczeństwa zatrudnienia na regulacjach gwarantujących łatwość tworzenia nowych miejsc pracy, a nie ochronie miejsc już istniejących.
2. Zmniejszenie pozapłacowych kosztów pracy. Działania te winny z jednej strony zwiększyć skłonność pracodawców do tworzenia nowych miejsc pracy - dzięki obniżeniu kosztów korzystania z pracy, z drugiej zaś strony winny zmniejszyć negatywny wpływ wysokich kosztów pracy na skłonność do wydłużania czasu pracy.
3. Ograniczenie dostępu do pozapłacowych źródeł dochodów i likwidacja czynników, które zniechęcają mieszkańców UE do podejmowania pracy.
4. Inwestycje w kapitał ludzki. Poziom wykształcenia istotnie wpływa na poziom aktywności zawodowej. Jakość europejskiego kapitału ludzkiego jest obok uwarunkowań instytucjonalnych istotnym czynnikiem ograniczającym poziom wykorzystania zasobów ludzkich do tworzenia dochodu narodowego w krajach UE. Z powyższych względów inwestycje w kształcenie obok zmian regulacyjnych winny stać się priorytetem reformy ekonomicznej w odniesieniu do unijnych rynków pracy.
5. Dokończenie tworzenia jednolitego rynku europejskiego, a w tym urzeczywistnienie jednolitego rynku usług. Realizacja programu jednolitego rynku — opartego na czterech wolnościach: przepływu osób, kapitałów dóbr i usług - już przyczyniła się do zniesienia wielu barier w funkcjonowaniu przedsiębiorstw europejskich i doprowadziła do wzrostu konkurencji. Niemniej wciąż wiele państw członkowskich nie wprowadziło wszystkich postanowień dotyczących funkcjonowania tego rynku i wciąż nie wszystkie jego segmenty są równie otwarte.
6. Kontynuacja reformy rynków finansowych.
7. Zmniejszenie barier dla przedsiębiorców i promowanie przedsiębiorczości. Duża część regulacji w funkcjonowaniu przedsiębiorstw tworzona jest na poziomie narodowym. To narodowe prawodawstwo reguluje szczegółowe kwestie dotyczące zakładania przedsiębiorstw. Wiele z tych barier istotnie ogranicza możliwości rozwoju gospodarek państw UE.

⁴ M.J. Radło, *Strategia Lizbońska 2005-2010: Kluczowe wyzwania...op cit.*

3. STRATEGIA LIZBOŃSKA W PERSPEKTYWIE POLSKICH REGIONÓW

Dotychczasowe słabe tempo realizacji Strategii Lizbońskiej w ograniczonym stopniu przyniosło państwom Unii Europejskiej oczekiwaną poprawę ich gospodarek, a zadektowana akceleracja rozwoju dotychczas nie osiąga założonych parametrów w wyznaczonym horyzoncie czasowym. W niektórych krajach dodatkowym problemem jest wysokie wewnętrzne zróżnicowanie poziomu rozwoju w obrębie poszczególnych regionów, a także jego nierównomierność w centrum i na unijnych peryferiach. Widać to najlepiej pomiędzy północnymi a południowymi regionami Włoch czy między wschodnimi a zachodnimi landami Niemiec.

Polskie regiony na tle regionów UE zaliczają się do najsłabszych. Kondycję gospodarki pod względem jej innowacyjności i konkurencyjności opisuje wskaźnik wydatków na działalność badawczo-rozwojową. Wydatki na badania i rozwój (B+R) na głowę mieszkańca regionu NUTS-2 w krajach Wspólnoty w 2001 roku wyniosły przeciętnie 395,0 euro. Największe nakłady na sektor B+R miały miejsce w Sztokholmie – 1.641 euro oraz w regionach: Górna Bawaria – 1.631 euro oraz Sztutgart – 1.444 euro. Na najniższych pozycjach znalazły się woj. świętokrzyskie z wydatkami rzędu 4 euro i woj. lubelskie z 4,8 euro w przeliczeniu na mieszkańca. Najwyższą wśród polskich regionów pozycję miało woj. mazowieckie z 115 euro *per capita*⁵.

Pod względem aktywności zawodowej ludności posiadającej wyższe wykształcenie polskie województwa również zajmowały odległe miejsca. W 2002 roku przeciętnie w Unii wynosił on 22 %. Najwyższy był w regionach miejskich Inner London, Bruksela i belgijski Brabant Vallon przekraczając 40 %, zaś najniższy w regionach portugalskich. Wśród polskich regionów najwyższy wskaźnik aktywności zawodowej ludzi z wyższym wykształceniem uzyskało woj. mazowieckie 17,6 % zajmując wśród unijnych regionów miejsce 158, zaś najniższy woj. kujawsko-pomorskie z aktywnością prawie 12 % - miejsce 214.

Według analiz prowadzonych przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, krystalizująca się w latach 90-tych nowa hierarchia regionów wynikająca z rosnących różnic posiadanego przez nie potencjału ekonomicznego i kulturowego prowadzi do coraz większych rozpiętości udziałów poszczególnych województw w tworzeniu PKB. W układzie nowych województw rozpiętości te są większe niż istniejące przed 1999 rokiem.

Także wartość wskaźnika PKB w przeliczeniu na osobę pokazuje dystans dzielący regiony najsilniejsze (centralne) i słabe regiony znajdujące się na gospodarczych i przestrzennych peryferiach. W 1998 roku średni dochód na mieszkańca Polski wynosił 14,3 tys. zł. Spośród szesnastu nowych województw – regionów tylko trzy osiągnęły wynik powyżej średniej krajowej: mazowieckie - 20,9 tys. zł, co stanowiło prawie 150 % przeciętnej, śląskie - 16,0 tys. zł (110 %) i wielkopolskie – 15,1 tys. zł (105 %). Oprócz najwyższego poziomu PKB na mieszkańca są to jednocześnie województwa o największej wydajności pracy i udziale w wytwarzaniu wartości dodanej brutto w przemyśle, budownictwie i usługach rynkowych. Łącznie podmioty gospodarcze zlokalizowane w tych województwach wypracowały prawie 44 % wartości nowo wytworzonej

⁵ Zob. *Rynek pracy na obszarze przygranicznym polsko-słowackim. Porównania międzynarodowe*, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów 2004.

w przemyśle, ponad 42 % w budownictwie i ponad 44 % w usługach⁶. Przytoczone dane potwierdzają tendencję koncentracji PKB w kilku regionach, które w realiach globalizacji ekonomicznej stają się centrami wzrostu gospodarczego i lokomotywami rozwoju.⁷

4. PODKARPACIE - AWANS OD SERPERYFERII DO BIEGUNA SUKCESU ROZWOJOWEGO

Ukształtowana w okresie powojennym rolniczo-przemysłowa struktura gospodarki Podkarpacia wydaje się być zasadniczą przesłanką obecnego cywilizacyjnego zapóźnienia tej części kraju⁸. Podjęty w okresie transformacji proces restrukturyzacji gospodarczej regionu, pomimo wysokich kosztów ekonomicznych i społecznych, w warunkach zaostrzającej się konkurencji o światowe zasoby kapitału, wiedzy i technologii jest jego jedyną szansą. Konieczność głębokiej restrukturyzacji gospodarki Podkarpacia potwierdzają umacniające się w ostatnich dekadach trendy rozwoju świadczące o tym, iż udział rolnictwa i przemysłu w generowaniu PKB maleje, a znacznie wzrasta udział sektora usług.

Podkarpacie należy do grupy województw osiągających najniższy PKB na osobę. W 1998 roku wartość PKB dla Podkarpacia w przeliczeniu na mieszkańca regionu wyniosła 10,9 tys. zł. stanowiąc niemal 76 % średniego dochodu uzyskanego w kraju. Taka wielkość PKB na osobę dawała województwu podkarpackiemu przedostatnią lokatę wśród nowych województw-regionów. Nie tylko niski globalny dochód wytwarzany na Podkarpaciu decydował o jego zapóźnieniu. Również pogłębiający się w okresie przemian systemowych niekorzystny stosunek wygenerowanego średniego produktu krajowego brutto na Podkarpaciu do osiąganego w kraju świadczy o relatywnie wolniejszym rozwoju południowo-wschodniego obszaru Polski, prowadzącym do jego strukturalnego zapóźnienia i marginalizacji.

Należy zauważyć występowanie znacznego zróżnicowania przestrzennego PKB osiąganego w woj. podkarpackim. Występujące dysproporcje zależą głównie od potencjału ekonomicznego poszczególnych układów lokalnych, stanu infrastruktury komunikacyjnej i komunalnej oraz modelu obranej polityki rozwoju lokalnego.

Proces integracji z Unią Europejską stanowi czynnik korzystnie wpływający na skracanie dystansu dzielącego Podkarpacie od wiodących regionów. Wraz z akcesją, wschodnia granica Polski stała się wschodnią granicą UE. Szansą wydają się inwestycje w infrastrukturę transportową, które zdynamizują rozwój regionalny, poprawią jego dostępność komunikacyjną oraz spowodują wzrost zaangażowania inwestycyjnego kapitału zagranicznego. Pozytywny wpływ na pozyskiwanie kapitału zagranicznego

⁶ Zob. Dziemianowicz W. (2000) *Regiony Polski. Województwo Podkarpackie*. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową

⁷ G. Gorzelak (1995) *Sytuacje problemowe kształtowania przestrzeni społeczno-ekonomicznej w procesie transformacji*, w: *Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju*, J. Kołodziejski (red.), Warszawa, t.2, s. 86-94

⁸ Malikowski M. (1996), *Specyfika społeczno-kulturowa regionu południowo-wschodniego Polski*, w: *Bezrobotni absolwenci szkół ponadpodstawowych Polski południowo-wschodniej*, M. Malikowski, A. Grzesik (red.), Rzeszów, s. 7-28

stanowić może wyczerpywanie się ofert prywatyzacyjnych dostępnych w Polsce i możliwy wzrost liczby inwestycji typu *greenfield* ⁹.

Sytuacja Podkarpacia w latach 1999 – 2004 uległa stopniowej poprawie. Zważywszy na bardzo niski poziom wskaźników rozwoju na początku okresu oraz dynamikę reform gospodarczych i społecznych sprawiającą, iż województwo podkarpackie zajęło w rankingu sukcesu rozwojowego wysoką drugą pozycję.

Tabela 2. Podkarpacie w rankingu sukcesu rozwojowego w latach 1999-2004

Aspekty sukcesu rozwojowego	Lokata (wśród 16 województw)
Gospodarka	2
Infrastruktura techniczna	2
Kapitał ludzki	10
Warunki życia	8
Funkcjonowanie samorządów	8
Syntetyczny wskaźnik sukcesu rozwojowego	2

Źródło: Opracowanie IBnGR.

Syntetyczny wysoki wskaźnik sukcesu rozwojowego Podkarpacie zawdzięcza dynamicznemu rozwojowi gospodarczemu oraz tworzeniu infrastruktury. Województwo podkarpackie znalazło się na drugim miejscu w Polsce pod względem dynamiki PKB. Gospodarka regionu jako podstawa sukcesu rozwojowego wykazuje jednak istotne zróżnicowanie dynamiki wewnątrzregionalnej w podregionie rzeszowsko-tarnobrzeskim i jednocześnie bardzo niska dynamika w podregionie krośnieńsko-przemyskim w odniesieniu do generowania produktu krajowego brutto, wydajności pracy oraz napływu kapitału zagranicznego ¹⁰.

W badanym okresie Podkarpacie cechowała bardzo wysoka dynamika napływu inwestycji zagranicznych, które przyczyniły się do przyspieszenia restrukturyzacji gospodarki. Województwo podkarpackie było również obszarem dynamicznych zmian w zakresie rozwoju infrastruktury sieciowej (komunalnej i ochrony środowiska. Znacznie wzrosła gęstość sieci kanalizacyjnej, a także odsetek ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków. Dynamika zmian w pozostałych aspektach sukcesu rozwojowego nie była już tak spektakularna. W przypadku warunków życia mieszkańców i funkcjonowania samorządów zbliżona była do przeciętnej. Najmniej zmian odnotowano w przypadku kapitału ludzkiego i społecznego.

Wobec nasilania się wskazanych tendencji, województwo podkarpackie w przyszłości może być atrakcyjnym miejscem lokalizacji inwestycji zagranicznych. Atutem regionu południowo-wschodniej Polski jest stosunkowo wysoka jakość życia, na którą składają się m.in. niskie zanieczyszczenie środowiska, relatywnie niski poziom

⁹ Zob. Szlachta J. (1994), *Regionalne prawidłowości procesu transformacji*, w: *Rozwój regionalny w Polsce*, Fundacja im. Friedricha Eberta, Warszawa, s. 12-30

¹⁰ Kalinowski T. Red.(2006) *Sukces rozwojowy polskich województw*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk

przestępczości, a także niskie koszty pracy oraz niższe w porównaniu z innymi regionami koszty wynajęcia i zakupu nieruchomości¹¹

W latach 2007-2013 region najwięcej zyska na kontynuacji polityki Unii Europejskiej wspierania najuboższych regionów, czego przykładem może być np. Program Operacyjny Rozwoju Polski Wschodniej. W tym czasie Podkarpacie musi jednak stworzyć podstawy nowoczesnej gospodarki, koncentrując całą uwagę na podnoszeniu kapitału ludzkiego i społecznego regionu poprzez rozwój szkolnictwa wyższego, zwłaszcza technicznego, tworzenie innowacyjnej gospodarki i właściwego dla rozwoju inwestycji klimatu.

Najbardziej spektakularnym przykładem procesu koniecznej modernizacji regionu jest klaster gospodarczy Dolina Lotnicza. Funkcjonująca już jako najważniejsza marka regionu Dolina Lotnicza, jako klaster innowacyjny sektora lotniczego, skupia obecnie 47 przedsiębiorstw, i odgrywa kluczową rolę w podniesieniu potencjału regionu. Liderem w tym klastrze jest Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego „PZL – Rzeszów” S.A. Celem stowarzyszenia jest tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju przedsiębiorstw przemysłu lotniczego na Podkarpaciu, dalszy rozwój badań, umiejętności i kwalifikacji w zakresie lotnictwa, współpraca i rozwój przemysłu lotniczego i uczelni wyższych, które będą promować nowe koncepcje oraz rozwijać sektor badawczo-rozwojowy w przemyśle lotniczym oraz wpływanie na politykę gospodarczą polskiego rządu w kwestiach związanych z przemysłem lotniczym.

Pozycja Podkarpacia po 2013 roku w dużym stopniu zależeć będzie od efektów wdrażanej obecnie restrukturyzacji gospodarki oraz modernizacji społeczeństwa. W nowej strategii spójności przewiduje się relatywne zmniejszanie roli dotychczasowych instrumentów finansowych, takich jak fundusze strukturalne i fundusz spójności na rzecz utworzenia nowego „funduszu wzrostu i konkurencyjności”. Będzie on realizował Strategię Lizbońską przez promowanie inwestycji nowych generacji na wiodących cywilizacyjnie i gospodarczo obszarach Unii Europejskiej, co może stać się nowym zagrożeniem dla uboższych i cywilizacyjnie regionów Europy.

Realizacja polityki spójności UE rozpoczęta w 2007 r. rozbudza wśród mieszkańców Podkarpacia nowe nadzieje. Zwłaszcza decyzje o specjalnym finansowaniu polskiej „ściany wschodniej” napawają optymizmem. Czy zwiększone środki unijne i nowe inwestycje finansowane z budżetu krajowego i unijnego staną się wystarczającym impulsem dalszego rozwoju województwa podkarpackiego? Czy pozwolą na zmniejszenie dystansu i cywilizacyjnego zapóźnienia, a przez to staną się także źródłem dogłębnej modernizacji społecznej mieszkańców Podkarpacia? Czy region peryferyjny, leżący na skraju Unii Europejskiej może stać się liderem reform w ramach Strategii Lizbońskiej? Wydaje się, że sytuacja Podkarpacia, regionu zapóźnionego, ale mającego ogromny potencjał każe patrzeć w przyszłość z umiarkowanym optymizmem.

¹¹ Gawlikowska-Hueckel K (red.), (2000) *Atrakcyjność inwestycyjna województw*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk. Zob. Gawlikowska-Hueckel K., Umiński S. (1999), *Jakość życia w miastach – powiatach grodzkich*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Seria Polska Regionów, Nr 3, Gdańsk

LITERATURA:

- [1] *Przyszłość polityki spójności a przegląd budżetu Unii Europejskiej w latach 2008-2009*, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2006.
- [2] Radło M.J. (2003), *Wyzwanie konkurencyjności. Strategia Lizbońska w poszerzonej Unii Europejskiej*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.
- [3] Lenain P., Butzow Morgansen U., Mora V.R. (2005), *Strategia Lizbońska na półmetku: oczekiwania a rzeczywistość*, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa.
- [4] Bieliński J. Red.(2005), *Konkurencyjność przedsiębiorstw w świetle Strategii Lizbońskiej*, CeDeWu Wydawnictwa Fachowe, Warszawa.
- [5] Głabicka K. (2005), *Rynek pracy w jednoczącej się Europie*, Wyd WSP TWP, Warszawa.
- [6] Jarmołowicz W., Knapińska M. (2005), *Polityka państwa na rynku pracy w warunkach transformacji i integracji gospodarczej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
- [7] Bieliński J. red., (2005), *Strategia Lizbońska a konkurencyjność gospodarki*,
- [8] CeDeWu Wydawnictwa Fachowe Warszawa.
- [9] Borkowska S. Red. (2003), *Polski rynek pracy wobec integracji europejskiej*,
- [10] Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.
- [11] Kalinowski T. Red.(2006) *Sukces rozwojowy polskich województw*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk.
- [12] Skalska E. Red. (2005), *System wartości norm społecznych podstawą rozwoju Polski*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk.
- [13] *Krajowy Program Reform na lata 2005-2008 na rzecz realizacji Strategii Lizbońskiej*, Warszawa 2005.
- [14] *Dokument Implementacyjny Krajowego Programu Reform na lata 2005-2008*, Warszawa 2006.
- [15] *Raport 2006 z wdrażania Krajowego Programu Reform na rzecz realizacji Strategii Lizbońskiej (po pierwszym roku realizacji)*, Warszawa 2006.
- [16] Borkowska S. Red. (2005), *Przyszłość pracy w XXI wieku*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa.
- [17] *Trzy lata członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2007.
- [18] *Polska wobec redefinicji Strategii Lizbońskiej*, Polskie Forum Strategii Lizbońskiej, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa-Gdańsk.
- [19] *Rynek pracy na obszarze przygranicznym polsko-słowackim. Porównania międzynarodowe*, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów 2004.
- [20] Dziemianowicz W. (2000) Regiony Polski. Województwo Podkarpackie. Instytut Badań nad Gospodarką RynkowąGorzela G (1995) Sytuacje problemowe kształtowania przestrzeni społeczno-ekonomicznej w procesie transformacji, w: *Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju*, J. Kołodziejcki (red.), Warszawa, t.2,
- [21] Malikowski M. (1996), *Specyfika społeczno-kulturowa regionu południowo-wschodniego Polski*, w: *Bezrobotni absolwenci szkół ponadpodstawowych Polski południowo-wschodniej*, M. Malikowski, A. Grzesik (red.), Rzeszów.

- [22] Szlachta J. (1994), *Regionalne prawidłowości procesu transformacji*, w: *Rozwój regionalny w Polsce*, Fundacja im. Friedricha Eberta, Warszawa
- [23] Gawlikowska-Hueckel K (red.), (2000) *Atrakcyjność inwestycyjna województw*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk. Zob. Gawlikowska-Hueckel K., Umiński S. (1999), *Jakość życia w miastach – powiatach grodzkich*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Seria Polska Regionów, Nr 3, Gdańsk

**REGION AT THE BORDER OF THE EUROPEAN UNION IN LISBON
STRATEGY – PODKARPACIE PROVINCE CASE STUDY**

The article undertakes issues of Lisbon strategy execution. The attention has been paid to its defects showed in the balance of strategy achievement. An attempt has been made to show chances and possibilities of development of Podkarpackie province, one of the poorest region in Poland. Within the framework of cohesion policy execution there is assumed a special treatment of Eastern wall.